

eveniment _____

în acest număr _____

Forumul Economic de la Krynica-Zdroj, Polonia

Ca în fiecare an, la început de septembrie, Forumul Economic de la Krynica-Zdroj (Polonia) a adus cu sine efervescenta dezbaterilor pe teme aflate atât pe agenda europeană, cât și pe cea internațională. Ediția cu numărul 26 a Forumului Economic a avut loc în perioada 6-8 septembrie și s-a desfășurat sub motto-ul „**Împreună sau separați? Europa în fața provocărilor de mâine**”. La lucrări au participat peste 3.000 de delegați din Europa, SUA, China, Japonia și alte state ale globului care au avut ocazia să contribuie în mod activ la discuții sau doar să urmărească cele șase sesiuni plenare, 17 blocuri tematice și aproximativ 120 de paneluri ...

pag 2

- 4 *10 ani de Studii de Strategie și Politici (SPOS)*
- 6 *Erasmus+, o experiență ce merită încercată de fiecare cel puțin o dată în viață*
- 8 *Participarea unui expert IER la seminarul internațional „European Y.O.U.T.H.: Welcoming Refugees!”*
- 10 *De ce au europenii încă nevoie de Uniune?*
- 11 *Summitul UE de la Bratislava*
- 11 *Sargsyan și Chiragov – două hotărâri de importanță deosebită ale CEDO, într-un context politic dificil*
- 13 *Fila de terminologie*
- 15 *Promo formare IER*

publicații _____

Romanian Journal of European Affairs – Ediția de toamnă 2016

Toamna anului 2016 aduce o nouă ediție a publicației *Romanian Journal of European Affairs*, axată pe teme socio-economice și politice, aspecte de securitate sau politici de strategie în cadrul Uniunii Europene. Noul număr al revistei reflectă efortul depus de către profesori și diferite cadre academice în decursul procesului de cercetare. Cu pregătiri în domenii variate, autorii provin din diferite țări, precum: Estonia, Italia, Cehia, Federația Rusă și Germania.

În primul articol, **Ramon Loik** (fost Consilier al Ministrului Apărării al Estoniei și Pro-rector al Academiei de Științe de Securitate din Estonia) și **Ketlin Jaani-Vihalem** ...

pag 5

... De departe cel mai așteptat eveniment în cadrul forumului a fost dezbaterea cu tema „Europa Centrală și Europa de Est- pot vorbi cu o singură voce?”, ce s-a bucurat de participarea a cinci prim-miniștri, respectiv Beata Szydło (Polonia), Viktor Orban (Ungaria), Bohuslav Sobotka (Cehia), Robert Fico (Slovacia) și Vladimir Groisman (Ucraina).

Principalele aspecte abordate în cadrul discuțiilor: modelarea politicii sociale și a celei economice, astfel încât acestea să exprime interesele tuturor cetățenilor, potențialul de care dispune Grupul Vișegrad 4 (GV4) și faptul că acesta este capabil să schimbe în bine viitorul Europei, precum și politica în domeniul migrației și consecințele acestui proces pentru continentul european.

Reprezentantă a țării gazdă și a președinției Grupului Vișegrad¹, dna Beata Szydło, prim-ministru al Poloniei, a menționat că GV4 este „deschis la discuții” și are ca obiectiv principal binele întregii Uniuni Europene. „Krynica este un loc bun pentru a construi proiecte și un astfel de proiect construim acum împreună. GV4 este adesea perceput de către colegii din UE ca un grup de prim-miniștri rebeli, care întotdeauna au propriile lor opinii cu privire la orice subiect. Dar se pare că avem dreptate”, a subliniat dna Szydło, adăugând faptul că Polonia a menționat posibilitatea de a aduce modificări la tratatele UE, iar Comisia Europeană ar trebui să le respecte, nu „doar să facă politici”.

La rândul său, dl Viktor Orban, premierul Ungariei, consideră că UE nu ar trebui să fie un grup omogen și birocratic de țări, coordonat de la Bruxelles. În opinia sa, rețeta pentru provocările actuale ale UE este *Europa statelor-națiune*. „Țările care nu au o identitate puternică sunt sortite eșecului”, a explicat Orban.

„Există diferențe între noi, dar ne dăm seama de importanța UE și dacă nu facem ceva, valorile asociate Uniunii pot fi pierdute relativ curând”, a subliniat dl Robert Fico, prim-ministru al Slovaciei², avertizând totodată asupra pericolului de fragmentare, care poate avea loc în Europa ca urmare a divizării scenei politice.

În discursul său, dl Bohuslav Sobotka, prim-ministru al Cehiei, a subliniat, în repetate rânduri, faptul că procesele de integrare din Europa sunt construite pe baze solide, fiind optimist cu privire la faptul că „UE va face față cu bine situației actuale”. „Cooperarea este mai bună decât confruntarea, dar dacă Europa trebuie să facă față noilor provocări, trebuie să se schimbe”, a spus Sobotka.

Dl Vladimir Groisman, prim-ministru al Ucrainei, a admis că țara sa, în ciuda circumstanțelor dificile în care se află UE, nu va renunța la eforturile de aderare. „Ucraina sprijină sincer Uniunea Europeană, iar cetățenii ucraineni sunt convingeți că Europa va depăși noile provocări și că Ucraina va fi un partener puternic și un viitor membru al comunității europene”, a spus Groisman.

Pentru al cincilea an consecutiv, Institutul European din România (IER) a avut onoarea de a fi partener al Fundației Institutul pentru Studii Estice (ISE) din Varșovia, în organizarea unei sesiuni panel în programul forumului. În această ediție, tema abordată a fost *Industria culturale și creative - Potențial de dezvoltare pentru economiile țărilor CEE*. Au participat, în calitate de principali intervenienți: Grzegorz Czelej, vicepreședinte al Senatului polonez, Piotr Gliniski, vicepremier polonez și ministru al culturii și patrimoniului național, Tibor Narvacsics, comisarul european pentru Educație, Cultură, Tineret și Sport, Dragoș Pîslaru, ministrul român al muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice. Evenimentul a fost moderat de dna Gabriela Drăgan, director general al IER, și a avut loc în cea de-a treia zi a forumului - 8 septembrie.

În deschidere, doamna Drăgan a subliniat faptul că, dată fiind existența mai multor definiții ale Industriilor Culturale și Creative (ICC), este important să amintim domeniile care compun acest sector pentru a reliefa, o dată în plus, eterogenitatea acestuia: arhitectura, design-ul, publicitatea, artele, producția radio și TV, producția muzicală etc., domenii care au un numitor comun și anume *creativitatea*. Ca atare, discuțiile în cadrul panelului s-au concentrat pe importanța acestui sector atât la nivel

¹ Polonia deține președinția Grupului Vișegrad pentru perioada 1 iulie 2016 - 30 iunie 2017.

² Slovacia deține președinția Consiliului UE în sem. II 2016.

european, cât și la nivelul statelor membre, precum și pe obstacolele (fiscale, legislative etc.) care stau în fața dezvoltării acestui sector și identificarea soluțiilor care să permită dezvoltarea acestuia.

Grzegorz Czelej, vicepreședinte al Senatului polonez

- Definierea sectorului este diferită: industria inovării (SUA), industrie culturală (Germania), industrie creativă și culturală (Polonia) etc.
- Cultura și arta (muzica, filmul, cărțile, radioul și TV-ul) reprezintă quintesența ICC.

Piotr Glinski, vicepremier al Poloniei și ministru al culturii și patrimoniului național

- Polonia încearcă să găsească un echilibru între interese specifice pentru a dezvolta sectorul ICC.
- Este important sprijinul constant pentru ICC, de o manieră proactivă, din partea guvernului.
- Trebuie stabilit un cadru legal, cu libertăți și constrângeri legale, corespunzător cu interesele diferiților actori vizați.
- Suport pentru investițiile în sectorul ICC.
- În sectorul ICC, revitalizarea programelor este o reală provocare; de exemplu, în arhitectură sunt proiecte care vor fi puse în aplicare (construirea unui centru pentru expoziții în Lodz), dar și proiecte în cinematografie.
- Legislația privind dreptul de proprietate intelectuală nu este perfectă, se intenționează crearea unui organism special care să facă actualizările necesare.
- Organizarea de evenimente (conferințe, dezbateri) pe tema ICC.
- Polonia este lider european la vânzările de jocuri pe computer: 6 milioane de copii vândute la nivel mondial, aprox. 200 de mici companii cu activitate în aceste domenii.

Tibor Narvacsics, comisarul european pentru Educație, Cultură, Tineret și Sport

- Europa este un jucător cu greutate în ICC, dar nu este singurul jucător de pe piață; iar uneori jucători din afara Europei pot dicta tendința dominantă din sector.
- Pe plan european, există două tendințe paralele, uneori antagonice, în acest segment: prima este aceea a numeroaselor inițiative locale (1,4 milioane), IMM-uri inovatoare ce furnizează circa 8,5 milioane de locuri de muncă; cea de-a doua este reprezentată de companiile globale, care au capacitatea de a orienta acest sector.
- Cel puțin două obstacole au fost identificate: nevoia de finanțare pentru antreprenorii locali și IMM-uri, în timp ce companiile mari au nevoie de o legislație mai flexibilă, care să le creeze posibilitatea de a-și desfășura activitatea liber, cel puțin în interiorul UE.
- La nivelul UE, este foarte important și dificil în același timp să asigurăm o finanțare solidă pentru IMM-uri. Este adevărat că sunt proiectele și fondurile europene și încercăm să creștem nivelul de finanțare pentru investiții culturale prin Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR), de asemenea prin programul Europa Creativă se asigură fonduri pentru astfel de inițiative și activități etc., dar sunt numai aspecte complementare. Cea mai importantă problemă în vederea obținerii finanțării este cuantificarea proprietății intelectuale pentru bănci, pentru împrumuturi, pentru granturi; pentru că, dacă un tânăr antreprenor se duce la o bancă pentru a solicita un credit sau împrumut, cel mai important impediment pentru el derivă din faptul că nu poate monetiza valoarea proprietății intelectuale - iar aceasta rămâne cea mai mare provocare pentru UE și pentru statele membre.
- Companiile globale se confruntă de regulă cu provocări legislative, însă există inițiative pentru a le ajuta, iar reforma sistemului de copyright se află în atenția Comisiei în prezent.
- Este important să găsim un echilibru între două obiective opuse, dar legitime: primul vizează un acces cât mai facil la consumatori, iar cel de-al doilea asigurarea remunerării creatorilor; o finanțare solidă a actorilor, a creativității reprezintă un avantaj important al societății și economiei europene.
- Pe de altă parte, există provocări și în ceea ce privește educația/formarea generațiilor viitoare: într-un sistem european în continuare rigid, ne lipsesc abilitățile antreprenoriale, nu avem o bază de date dedicată antreprenoriatului la nivel european, nu avem o cultură a lecțiilor învățate, ne temem de eșecul economic, în timp ce omologii noștri asiatici sau americani stau mult mai bine la acest capitol.
- UE are nevoie de o *Strategie pentru Industriile Creative și Culturale* care să includă toate aceste aspecte în viitor.

Dragoș Pîslaru, ministrul român al muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice

- ICC se referă la talent și, cel puțin pentru țările din Europa Centrală și de Est, o provocare majoră o reprezintă păstrarea și atragerea de astfel de talente care să ne ajute să ne transformăm societățile.
- ICC presupune o viziune despre viitor, o viziune bazată pe creativitatea și talentul indivizilor care au potențialul de a genera creștere economică și locuri de muncă.
- Printre industriile creative se numără: publicitatea, arhitectura, arta și comerțul cu artă, design-ul, moda, filmul, fotografia, programarea și crearea de soft-uri, muzica, radioul, televiziunea și meșteșugurile.

- ICC reprezintă circa 7% din PIB-ul României (estimări la nivel de 2015) și a înregistrat cea mai importantă creștere în ultimii 5 ani (55%), 3,52% din numărul angajaților (2014).
- Industriile creative reprezintă o prioritate națională: obiectivul general este de a transforma România într-un hub de dezvoltare pentru creativitate și tehnologie în următorii 5 ani.
- 2020: Contribuție a ICC de cel puțin 10% din PIB; 10% din locurile de muncă să fie asociate cu creativitatea și abilitățile creative; 1% din bugetele locale pentru infrastructură și investiții să fie dedicate ICC.
- Ce se întâmplă în România? Dezvoltarea facilităților fiscale pentru impulsivarea talentului local; constituirea unei Comunități Creative în regim public-privat; luna octombrie va fi Luna Creativă a InvestRomania.
- *O voce puternică din partea comunității creative este esențială!*

În programul Forumului Economic a fost inclusă și dezbaterea cu tema „Un cerc vicios - Tinerii pe piața muncii din Europa”, eveniment care s-a bucurat de participarea *dnei prof.univ.dr. Alina Bârgăoanu*, prorector SNSPA și președintele Consiliului de Administrație al IER.

Din partea României, la Forumul Economic au mai participat, în calitate de intervenienți în cadrul sesiunilor plenare sau diferite paneluri tematice: dl *Ioan Mircea Pașcu*, vicepreședinte al Parlamentului European, dna *Ana Birchall*, deputat, președintele Comisiei pentru Afaceri Europene (Camera Deputaților), dl *Sebastian Huluban*, consilier de stat (Administrația Prezidențială), dl *Ștefan Tinca*, secretar de stat (MapN), dl *Dan Neculăescu*, secretar de stat (MAE), dna *Mihaela Vrabete*, secretar de stat (MDRAP), dl *Bogdan Chirițoiu*, președinte (Consiliul Concurenței), precum și experți și analiști în politică, economie, securitate etc.

Dorim să le mulțumim colegilor din cadrul ISE Varșovia pentru spiritul de colegialitate, încrederea și sprijinul acordat delegațiilor români participanți la Forumul Economic. De asemenea, mulțumim Caleaeuropeana.ro pentru transmisia live a dezbaterii organizată de IER-ISE. Pentru mai multe informații, vă invităm să vizitați pagina oficială a Forumului Economic <http://www.forum-ekonomiczne.pl>.

Florentina Costache

10 ani de Studii de Strategie și Politici (SPOS)

În anul 2006, Institutul European din România (IER) demara un proiect cu rezonanță pentru domeniul cercetării în afaceri europene, sub forma unor studii de strategie și politici, menite să sprijine factorii de decizie (în special, Guvernul României) în fundamentarea viitoarelor poziții necesare în cadrul instituțiilor europene, pe problematici specifice.

La 10 ani de la demararea proiectului, echipa Biroului Studii și Analize a pregătit o colecție de patru teme ce fac obiectul seriei de studii din 2016. Temele vizate sunt raportate la domeniul precum energie, economie, migrație și securitate, iar pe parcursul acestui an vor fi concretizate în următoarele studii: 1. *Diplomația energetică a Uniunii Europene și potențialul dezvoltării unor noi proiecte de infrastructură*; 2. *Relația dintre fenomenul migrației legale și piața muncii din România. Evoluții relevante, impact potențial, recomandări de politici*; 3. *Viitorul parteneriatului strategic dintre România și Statele Unite ale Americii în contextul Acordului de liber schimb dintre UE și SUA (TTIP - Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții)*; 4. *România și aderarea la zona euro. Constrângeri și oportunități*.

Actualitatea temelor, ralierea acestora la agenda europeană, dar și potențialul de a genera dezbateri în societatea românească au determinat potențialii autori să candideze într-un număr considerabil, în urma apelului lansat de către IER. Astfel, din totalul dosarelor primite, au fost desemnate ca fiind câștigătoare propunerile de cercetare coordonate de: **Sorin Ioniță**, Președinte - Expert Forum (pentru studiul 1), **Rodica Milena Zaharia**, Profesor universitar doctor - Facultatea Relații Economice Internaționale, ASE București (pentru studiul 2), **Cristian Niță**, Cercetător științific II - Institutul Național de Studii de Intelligence, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” (pentru studiul 3) și **Daniel Dăianu**, Profesor universitar doctor - SNSPA, București, Membru în Consiliul de Administrație al Băncii Naționale a României (pentru studiul 4).

Privitor la primul studiu, *diplomația energetică*, ideea realizării acestuia a venit în contextul demersurilor pe care le-a făcut Uniunea Europeană pentru a răspunde provocărilor de ordin geopolitic ce afectează sectorul energetic. Institutul European din România își propune să analizeze felul în care UE

utilizează diplomația energetică pentru a transmite mesaje europene agregate, în raport cu partenerii externi, pentru a contribui la creșterea diversității surselor de energie și rutelor de aprovizionare, dar și la asigurarea securității energetice.

Cu referire la cel de-al doilea studiu aflat în pregătire, *legătura dintre migrația legală și piața muncii*, oportunitatea concretizării acestei teme a survenit din interesul științific, precum și cel mediatic orientat spre analiza dinamicii fluxurilor de migranți români spre și dinspre Uniunea Europeană. Astfel, echipa de cercetători va urmări să realizeze o evaluare de ansamblu a tuturor formelor de migrații și mai ales să identifice corelațiile dintre acestea și transformările demografice din România

Dacă până acum tematica *Parteneriatului Strategic dintre România și SUA*, respectiv tematica negocierilor referitoare la *Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții* au fost tratate separat, prin studiul dedicat în 2016, IER va pune accentul pe ideea de complementaritate dintre cele două acorduri internaționale. În plus, dat fiind faptul că Parteneriatul Strategic România - SUA se află pe lista de priorități a factorilor de decizie din România, prezentul studiu își propune să faciliteze o înțelegere comprehensivă a modului în care a fost implementat acest acord și să prezinte posibilitățile de dezvoltare a cooperării. În acest sens, autorii vor căuta să analizeze evoluția cooperării dintre România și Statele Unite, făcând apel și la negocierile pentru semnarea Parteneriatului Transatlantic pentru Comerț și Investiții.

Prin studiul axat pe *aderarea la zona euro*, echipa de cercetare își propune să examineze convergența reală și structurală și să contureze o foaie de parcurs (*roadmap*) în acest scop, care se va referi la politici economice și reforme structurale necesare în România pentru aderare. După cum va fi subliniat și în studiu, adevărata provocare nu o constituie aderarea

în sine, ci performanța economico-socială de care e capabil statul după intrarea în zona euro, adică atunci când nu mai beneficiază de pârghia politicii monetare independente.

Dincolo de tradiția realizării și publicării acestor studii în spiritul promovării valorilor europene, seria SPOS mai are un atribut important: generarea de dezbateri în sfera publică, prin constituirea de evenimente dedicate. Astfel, la începutul anului viitor, vor fi organizate mai multe dezbateri pentru promovarea recomandărilor făcute de echipele de cercetare, dar și pentru aducerea la aceeași masă a unor interlocutori din domenii de activitate diferite, dar complementare. După cum este menționat și în documentele constitutive, **IER urmărește nu doar să sprijine fundamentarea și punerea în aplicare a politicilor Guvernului României în domeniul afacerilor europene, ci și să-i aducă pe cetățenii români mai aproape de agenda europeană.**

Eliza Vaș

Romanian Journal of European Affairs: Ediția de toamnă 2016

Toamna anului 2016 aduce o nouă ediție a publicației *Romanian Journal of European Affairs*, axată pe teme socio-economice și politice, aspecte de securitate sau politici de strategie în cadrul Uniunii Europene. Noul număr al revistei reflectă efortul depus de către profesori și diferite cadre academice în decursul procesului de cercetare. Cu pregătiri în domenii variate, autorii provin din diferite țări, precum: Estonia, Italia, Cehia, Federația Rusă și Germania.

În primul articol, **Ramon Loik** (fost Consilier al Ministrului Apărării al Estoniei și Pro-rector al Academiei de Științe de Securitate din Estonia) și **Ketlin Jaani-Vihalem** (Conferențiar al Academiei de Științe de Securitate, Institutul de Securitate Internă) discută despre promovarea obiectivelor naționale în Uniunea Europeană și strategia de integrare europeană a securității interne în rândul statelor mici. Pe baza unor studii de caz, textul tratează eficiența acestor state în procesul de integrare, luând în considerare contextul politic intern, profesionalismul sau expertiza funcționarilor publici și prioritizarea strategiilor. Cadrul politicilor de guvernare a securității la nivel european moderează și limitează atingerea obiectivelor naționale ale noilor membri în fața intereselor internaționale și a instituțiilor supranaționale ce primează în fața statelor mici.

Daniela Irrera (Conferențiar la Universitatea Catania, specializarea Științe Politice și Relații Internaționale) realizează un studiu de caz centrat pe migranți, Uniunea Europeană și ONG-uri. Acest subiect sensibil, dezbătut la nivel global, invită la analiza percepției asupra migranților de către cetățenii de pretutindeni. În acest studiu sunt discutate operațiunile de căutare și salvare derulate de organizațiile non-guvernamentale în Marea Mediterană. Numărul comunităților de imigranți este în creștere și se așteaptă ca acestea să reprezinte o sursă de sprijin a activităților din sectoarele non-guvernamentale. Pentru o bună colaborare, acest dialog dintre organizații, instituțiile publice și migranți trebuie autorizat și susținut, deși o parte din acești migranți se bazează pe resursele proprii sau pe relațiile create la nivel informal.

Un alt subiect de interes pe agenda Uniunii Europene este tratat de către **Vladimir Vučković** (Doctorand al Universității Masaryk, Rep. Cehă, Facultatea de Studii Sociale, Departamentul de Relații Internaționale și Studii Europene). Europeanizarea partidelor politice în Muntenegru reprezintă tema centrală a articolului, concentrându-se pe factorii de ordin intern ce influențează și încetinesc procesul de transformare și europeanizare. Impactul Uniunii Europene asupra acestor partide variază, în funcție de capacitatea de absorbție a acestora. Indiferent, însă, de dorința de a se conforma standardelor și reformelor politice la nivelul Uniunii Europene, este posibil ca procesul de europeanizare să rămână la un nivel limitat.

Subiectul rivalității Uniunea Europeană-Rusia în Balcani: cazul Serbiei, în speță, este examinat de către **Galina A. Nelaeva** (Doctor, Conferențiar Universitar în Departamentul de Relații Internaționale și Istorie Modernă, Universitatea de Stat din Tyumen) și **Andrey V. Semenov** (Doctor, Conferențiar Universitar, Centrul pentru Istorie Comparativă și Studii Politice, Universitatea de Stat din Perm), încercând să explice procesul îndelungat și problematic de integrare europeană. Influențele sovietice se resimt în derularea acestui proces, ca și dificultățile survenite în urma dezastrelor naturale, crizelor economice sau conflictelor prezente în Serbia în anii recentți. Serbia a fost supusă presiunilor externe din partea ambelor tabere: Rusia și Uniunea Europeană. Mai mult, semnalele și cererile venite dinspre acestea au fost însoțite și de nevoile și dorințele populației care asista la acest duel, creând o stare de tensiune socială și îngreunând procesul de decizie.

Cadrul legal european privind tranzacțiile internaționale în piața comună reprezintă subiectul de interes pentru doi autori ai acestei publicații. **Hamed Alavi** (MBA, LL.M., Doctorand, Conferențiar la Facultatea de Drept, Universitatea de Tehnologie Talinn) și **Tatsiana Khamichonak** (Masterand la Universitatea Vrije, Amsterdam) studiază, astfel, dispozițiile europene privind protecția acționarilor în cadrul achizițiilor și fuziunilor transfrontaliere. Dispozițiile și jurisdicțiile legale la nivel național au fost percepute drept impedimente în cadrul european legislativ. Prin urmare, Curtea Europeană de Justiție a decis să faciliteze aceste tranzacții complexe prin adoptarea Directivei privind Fuziunile Transfrontaliere ca instrument de armonizare.

Revista prezintă și o recenzie a unui volum colectiv publicat în anul 2015, în Germania. De la Universitatea de Științe Aplicate și Arte Dortmund, Dr. phil. **Werner Müller-Pelzer**, alături de studenți și cercetători, ne invită să ne concentrăm atenția către cetățeanul european. Colecția de articole cuprinsă în volum vorbește despre cetățeni, despre sentimentul de apartenență europeană și despre nevoia de a stabili țeluri și strategii comune. Se discută, așadar, despre o *renaștere europeană* centrată pe latura socială și pe dezvoltarea acesteia, întrucât în pofida puterii politice și economice la nivel european, perspectiva socială a cetățeanului nu s-a bucurat de o astfel de evoluție.

Răzvan Nicolescu, stagiar

opinie

Erasmus+, o experiență ce merită încercată de fiecare cel puțin o dată în viață

Pe vremuri, când auzai vorbindu-se despre **Erasmus**, te gândea aproape invariabil la celebrul umanist și erudit olandez de secol XVI, primul editor al Noului Testament și autor al faimosului *Elogiu al nebuniei*. Reformist și opozant al dogmatismului, el a trăit și a lucrat în mai multe părți ale Europei, dedicându-se cunoașterii prin prisma contactelor cu persoane din alte culturi. Și este foarte probabil că personalitatea sa a inspirat denumirea temerarei inițiative *Erasmus* a Uniunii Europene, acronimul provenind de la *EuRopean Community Action Scheme for the Mobility of University Students* (mai exact, un program de acțiune comunitară în materie de mobilitate a studenților). Astfel, de aproape 30 de ani, UE a finanțat acest program ce a permis ca în jur de cinci milioane de studenți să-și petreacă o parte din perioada studiilor universitare în cadrul unei alte instituții sau organizații din afara țării de origine. Perioada de studiu poate varia de la 3 luni (sau un semestru academic) la un

maximum de 12 luni. Iar valența pur academică a deplasării este completată de cea culturală și de dezvoltare personală, prin interacțiunea cu specificul local și cu alți studenți străini și prin vizitarea de locuri noi. Totodată, pentru multe persoane un astfel de stagiu marchează și prima experiență de locuit singur (sau cel puțin nu acasă, cu părinții), contribuind astfel la responsabilizare și la maturizarea individuală.

În prezent, *Erasmus+ este programul umbrelă al Uniunii Europene*, reunind sub un singur nume șapte programe anterioare separate, menit să sprijine formarea academică și profesională a persoanelor de toate vârstele de pe Bătrânul Continent, oferind oportunități nu numai pentru acestea, ci și pentru o gamă largă de organizații, în contextul *Strategiei Europa 2020*. Iar materialul de față își propune să expună, de o manieră neexhaustivă, câteva elemente definitorii pentru recenta experiență de tip mobilitate de studiu Erasmus a

autorului, nu atât în calitatea sa de expert al Institutului European din România, cât de masterand pasionat de relații internaționale și studii europene. O experiență de cinci luni în cadrul Universității Comenius din Bratislava, cea mai veche și importantă instituție de învățământ superior din Republica Slovacă.

Aflată în ceea ce ar putea fi considerat drept centrul geografic al Europei, Slovacia, o țară cu 5,5 milioane de locuitori, care a adoptat euro în 2009, încă mai are de recuperat la capitolul decalaje structurale, inclusiv din cauză că, spre deosebire de vecinii săi din Grupul de la Vișegrad (Cehia, Ungaria și Polonia), aceasta nu a avut propriul său stat național înainte de secolul al XX-lea. Și, pentru că tot am avut ocazia să urmez acolo un curs dedicat istoriei europene postbelice, o să vă reamintesc că prima tentativă în acest sens a fost o republică-marionetă a naziștilor condusă de preotul romano-catolic Josef Tiso, de tristă amintire. Anterior, începând cu secolul al XI-lea, teritoriul făcuse parte pe rând din Regatul Ungariei, Imperiul Austro-Ungar sau, după Primul Război Mondial, din Cehoslovacia (de care s-a separat în 1993). **Și, de regulă, Slovacia a fost de fiecare dată regiunea cea mai puțin dezvoltată și mai săracă a fiecăreia dintre aceste entități statale.** Existența unui anumit complex de inferioritate în rândul populației, mai ales relativ la vecinii din fosta Cehoslovacie, nu este tocmai greu de sesizat, fie că vorbim despre hochei (sportul național), industrie sau beneficiile apartenenței la Uniunea Europeană. *Diferența dintre Bratislava și Viena, două capitale europene aflate la doar 60 de kilometri distanță una față de cealaltă, rămâne una izbitoare chiar și în zilele noastre.* „Nu ar trebui să ne amăgim singuri. Prin comparație cu Viena, Budapesta sau Praga, Bratislava e doar un sat mai dezvoltat”, îmi mărturisea unul dintre profesori. Iar discrepanțele persistente dintre vestul (mai bogat) și estul (mai sărac) subminează ambițiile de coeziune socioeconomică ale țării cu unele dintre cele mai frumoase forme de relief de pe Bătrânul Continent și, în același timp, țara cu cele mai multe castele raportat la numărul de locuitori (peste 300).

Deținerea președinției rotative a Consiliului Uniunii Europene reprezintă, fără îndoială, una dintre cele mai delicate și solicitante sarcini, inevitabilă de altfel, ce pot deriva din

statutul de stat membru al UE. Totodată, este o oportunitate ideală pentru țara aflată la cârma acestei instituții vreme de o jumătate de an de a-și afirma calitățile de conducere, de a-și spori vizibilitatea pe plan european și de a-și pune cu adevărat amprenta asupra procesului decizional și al celui de elaborare a politicilor comunitare. **Începând cu a doua jumătate a lui 2016, mai exact de la 1 iulie 2016, această poziție este deținută de Slovacia, o țară mică, dar cu ambiții mari.** Iar liderul politic asupra căruia este concentrată întreaga atenție este premierul slovac Robert Fico, al cărui partid de stânga *Smer* a câștigat toate alegerile parlamentare din 2006 încoace.

Cel mai recent scrutin desfășurat în acest an, pe care l-am putut observa „din teren”, a evidențiat diviziunile profunde din electoratul slovac și a trimis în parlament două partide de extremă-dreapta, dintre care unul neonazist. A fost o premieră istorică, ce a luat prin surprindere mediul academic. Fico, a cărui formațiune a câștigat alegerile cu mai puțin de 30% din voturile exprimate, este un critic vocal al politicii Uniunii Europene privind migrații și a cochetat uneori cu o versiune mai conservatoare de xenofobie. El a fost în trecut comparat cu omologul său maghiar Viktor Orban care, în 2014 la Băile Tușnad, își anunța în mod liber fascinația pentru „democrație neliberală”. *Dar premierul slovac nu a urmat modelul ungar și nu a încercat să erodeze stabilitatea statului de drept sau să transforme presa într-o portavoce a partidului de guvernământ.* Iar faptul că, începând cu 2014, călătoria cu trenul este gratuită pentru elevii și studenții (inclusiv străini) de până în 26 de ani pe teritoriul Slovaciei rămâne una dintre cele mai populare măsuri ale guvernului său.

Revenind la experiența mobilității Erasmus, voi începe mai întâi cu dimensiunea sa academică, din calitatea mea de student al Facultăților de Management și, respectiv, Științe Sociale și Economice. Pe lângă cursul de istorie a Europei post-WWII (în cadrul căruia am fost invitat să vorbesc despre reacția României vis-a-vis de *Primăvara de la Praga*, despre *cultura personalității lui Ceaușescu* sau despre cum deși, asemenea Slovaciei, România a întors armele în WWII împotriva Germaniei naziste, nu i-a fost recunoscut statutul de beligerant la conferința finală de pace), fără îndoială că unul dintre cele mai interesante și instructive a fost cel denumit *Naționalitate, etnicitate și stat.* O materie parcă nicicând mai utilă și actuală decât în Europa zilelor noastre, confruntată cu o recrudescență a atitudinilor naționaliste, mercantiliste și xenofobe pe fondul crizei migrațiilor din regiunea Orientului Mijlociu și a Africii de Nord. Și, lăsând la o parte definițiile academice complexe, de sorginte filosofică sau legalistă, se poate afirma că, în definitiv, vorbim despre construcțe sociale al căror scop primordial îl reprezintă **diferențierea dintre Noi și Ceilalți.**

Iar această diferențiere este complet naturală și benignă atât timp cât permite o *unitate în diversitate* și nu este însoțită de dihotomii simpliste, de o ierarhizare, o inferiorizare și, în final, de o excludere în baza unei discriminări explicite sau implicite (a doua fiind mai periculoasă) a Celorlalți. **Evoluții recente, ce au avut darul de a da substanță sintagmei „Fortăreața Europa”, au subminat puterea normativă a proiectului postmodern european și au evidențiat serioase linii de falie între statele membre, culminând cu decizia, prin vot popular, a Regatului Unit de a părăsi Uniunea Europeană.** Calitatea și consistența profesorilor și a cursurilor s-au ridicat cel puțin la nivelul celor disponibile în sistemul de învățământ superior din România, iar studierea relațiilor internaționale contemporane având drept suport de curs filmele „Împăratul muștelor” sau „Atracție fatală” s-a dovedit

mai oportună decât mi-am imaginat inițial pentru a aprofunda neorealismul sau feminismul. *De fapt, înlăturarea sau, cel puțin, diminuarea prejudecăților și a temerii de necunoscut și de a ne aștepta la concretizarea celui mai rău scenariu, fie că vorbim de locuri sau persoane, este poate cel mai important câștig de ordin personal al unui stagiu Erasmus, în care fiecare dintre noi suntem ambasadori culturali fără mandat.*

Însemnătatea socială și culturală o surclasează clar pe cea academică sau (uneori) financiară a unei astfel de „deplasări în străinătate”, departe de a fi însă o vacanță prelungită sau un simplu concediu fără plată. Sau ar putea fi și acestea pentru că, în pur spirit constructivist, *o mobilitate de studiu Erasmus este ceea ce face fiecare din ea, neexistând un scenariu predefinit pentru derularea sa.* Iar pe lângă prejudecățile legate de oameni, sau mai exact naționalități și țări de proveniență, există numeroase idei și așteptări preconcepționate referitoare la experiență în sine. Astfel, încă din „prima zi de școală”, coordonatoarea noastră ne-a pus în gardă, mai în glumă mai în serios, că am face bine să ne cizelăm cunoștințele de limbă engleză încă de pe atunci, pentru că vom avea cursuri comune cu studenți slovaci și „nu ar fi corect să scădem nivelul cursurilor pentru aceștia”. *Fără îndoială, o recomandare de bun-simț și cu cele mai bune intenții în gând, însă mesajul subliminal ar fi putut fi că studenții Erasmus ar fi mai degrabă deficitari la capitolul limba engleză (limba de studiu).* Că au existat câteva cazuri care au confirmat aceste așteptări fatidice nu ar trebui să ne surprindă, însă corelațiile simpliste cu rol de inferiorizare au fost contrazise empiric, de exemplu, în sălile de curs unde nu de puține ori studenții Erasmus erau cei care conduceau sau facilitau dezbaterile, spre încântarea profesorilor. De fapt, în termeni relativi, am remarcat o apetență destul de scăzută a colegilor mei slovaci de a dezbate și a pune la îndoială afirmațiile tari făcute de

profesori pe diferite teme care invitau tocmai la astfel de reacții, menite să stimuleze gândirea critică.

În final, cântărind aspectele pozitive și cele negative (cum ar fi aparentul efort de Sisif de a învăța limba slovacă pentru vorbitorii de limbi latine), aș spune că balanța înclină clar în direcția unei singure concluzii: *Erasmus este o experiență ce merită încercată de fiecare cel puțin o dată în viață, căci îți deschide orizonturi noi, alimentând un proces de autodesoperire și de maturizare pe parcurs în moduri greu accesibile altfel.*

Bogdan Mureșan

eveniment

Participarea unui expert IER la seminarul internațional „European Y.O.U.T.H.: Welcoming Refugees!”

În prezent, Europa se confruntă cu una dintre cele mai grave crize umanitare din istoria sa, în general, și de după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, în special. În centrul ei se află refugiații din regiunea MENA (Orientul Mijlociu și Africa de Nord) care fug din calea violențelor în curs din țări precum Siria, Libia, Irak și Afghanistan și speră să găsească o viață mai bună în Germania, Austria, Suedia sau Marea Britanie. După terminarea celei de-a doua conflagrații mondiale, refugiații au fost, în marea lor majoritate, europeni obligați de ororile teribilului conflict între națiuni, cel mai sângeros din istoria umanității, să-și părăsească țările de origine. În anii care au urmat, ei au fost sprijiniți în eforturile lor de a se reîntoarce acasă de Agenția ONU pentru Refugiați (UNHCR), înființată în 1950 și având la dispoziție un mandat cu o durată de trei ani pentru a-și definitiva activitatea. Însă activitatea agenției specializate, laureată a Premiului Nobel pentru Pace în 1954, continuă până în ziua de astăzi. Astfel, UNHCR estima că, până la finalul lui 2014, aproape 60 de milioane de persoane fuseseră forțate să-și părăsească locuințele din cauza persecuțiilor,

conflictelor violente sau a diferitelor abuzuri asupra drepturilor omului. Dintre aceștia, circa 20 de milioane puteau fi considerate „refugiați”, în baza Convenției ONU asupra Refugiaților din 1951.

Potrivit aceleiași agenții specializate a Națiunilor Unite, peste un milion de refugiați și migranți au pătruns în Europa în 2015, mulți dintre ei riscându-și viața și traversând Marea Mediterană la bordul unor ambarcațiuni precare, victime facile ale traficantilor de carne vie. Dintre aceștia, aproape 4 000 și-au pierdut viața înecați, trupurile lor neînșuflețite ajungând uneori pe țărmurile Greciei sau Italiei, aflate în prima linie a crizei. Fără îndoială că numărul persoanelor strămutate de războaie și alte tipuri de violență armată este cel mai mare cu care se confruntă Europa Centrală și cea de Vest de la crizele balcanice din anii 1990. Iar politicienii populști profită de

situație pentru a revitaliza vechi patologii naționaliste, a polariza diferitele societăți europene și a le alimenta xenofobia și sentimentele eurosceptice, cu rezultate deosebite în țări precum Franța sau Marea Britanie. Acesta este contextul general sumbru, caracterizat de numeroase dileme morale, în care a avut loc în perioada 6-10 iulie 2016 seminarul internațional „European Y.O.U.T.H.: Welcoming Refugees!”, organizat de JEF Europe, un ONG internațional cu circa 30 000 de membri în 30 de țări având drept scop declarat promovarea unei Europe federale democratice ca garant al păcii și al unei societăți europene mai libere, echitabile și democratice. În urma unui proces de selecție competitiv, 25 de tineri din 18 țări s-au reunit în Malta, o țară europeană mică, situată în mijlocul Mării Mediterane la 80 de kilometri de Sicilia, dar cu o bogată experiență în gestionarea valurilor de migranți, pentru a dezbate și a elabora propuneri concrete în vederea combaterii xenofobiei și a promovării toleranței pe Bătrânul Continent.

Astfel, în cea de-a doua zi a seminarului, participanții au avut ocazia de a intra în dialog cu un responsabil local al Biroului European de Sprijin pentru Azil (EASO), o agenție a UE înființată în vederea facilitării cooperării practice pe probleme de azil și a furnizării de expertiză statelor membre în îndeplinirea obligațiilor ce le revin la acest capitol. Potrivit responsabilului EASO, în prezent această agenție depune eforturi considerabile în activități de înregistrare și relocare a refugiaților din „puncte fierbinți” din Grecia și Italia către alte țări europene. În continuare, participanții s-au întâlnit cu o reprezentantă a Migrants Offshore Aid Station (MOAS), o fundație non-profit cu sediul în Malta a cărei principală misiune este salvarea migranților și a refugiaților care încearcă să traverseze Marea Mediterană cu ajutorul contrabandiștilor, riscându-și astfel viața. Până în prezent, MOAS a salvat peste 20 000 de vieți cu ajutorul singurului vas pe care îl are la dispoziție.

În cea de-a treia zi, președintele SOS Malta le-a prezentat tinerilor detalii despre modul în care interacționează refugiații și societatea civilă din Malta. La origine, SOS Malta, primul ONG internațional din statul insular, a fost înființat pentru a veni în ajutorul migranților albanezi care au sosit pe țărmurile malteze la începutul anilor 1990. Actualmente, organizația este foarte activă în sprijinirea tinerilor migranți, în special a celor de origine africană, și colaborează cu autoritățile locale în lupta împotriva rasismului și a discriminării pe considerente etnice. Ulterior, participanții au avut ocazia să discute cu purtătorul de cuvânt al UNHCR Malta, care și-a început activitatea în 2001. Oficialul a ținut să sublinieze că în prezent Malta nu se confruntă cu o criză a migrației, însă că Europa are nevoie de un răspuns concertat pentru a limita migrația ilegală și a o încuraja pe cea legală, „mai ieftină și mai sigură, însă presărată cu numeroase piedici birocratice”. În context, el a explicat că există trei soluții durabile pentru a rezolva situația unui refugiat, dat fiind că acest statut nu poate fi decât temporar: repatrierea voluntară către țara de origine, integrarea locală în țara în care a fost depusă cererea de azil sau relocarea într-o țară terță. La ultimul recensământ, realizat în anul 2011, a reieșit că cei mai mulți imigranți din Malta erau cetățeni britanici. În fine, ultima întâlnire a zilei a fost cea cu reprezentanta Biroului Comisarului pentru Refugiați din cadrul Ministerului Afacerilor Interne de la Valletta, a cărei prezentare s-a axat pe procedura de obținere a azilului în Malta, amintind că formele de protecție ce pot fi acordate străinilor sunt în număr de trei: statutul de refugiat, protecție subsidiară și protecție temporară.

Pe lângă aceste vizite și întâlniri cu experți din mediul oficial și ONG, participanții s-au implicat în diferite activități de tip atelier de lucru, în care și-au pus creativitatea și experiența în comun în încercarea de a găsi soluții viabile pentru criza migranților, ce erodează puterea normativă a Uniunii Europene. Iar una dintre principalele concluzii a fost că implicarea proactivă a societății civile este necesară pentru a evidenția componenta umanitară a crizei, pe lângă cea politică și cea socioeconomică pe care politicienii și massmedia nu conținesc în a le analiza din toate unghiurile. O altă idee formulată a fost legată de acordul dintre UE și Turcia pentru oprirea aflului de refugiați, considerat un fiasco din motive logistice, legale și politice. Am putea afirma că abordarea de tip *realpolitik* a UE în cazul acestui acord cu Turcia a subminat valențele normative ale Uniunii, de regulă o purtătoare de stindard la capitolul drepturile omului și statul de drept.

Bogdan Mureșan

De ce au europenii încă nevoie de Uniune?

La data de 14 septembrie 2016, Președintele Comisiei Europene se adresa Parlamentului European cu discursul intitulat "Starea Uniunii"¹. A fost momentul prezentării realizărilor anului trecut, a direcțiilor pentru 2017 și au fost aduse în discuție provocările cu care Uniunea Europeană se confruntă la momentul actual. Pentru a doua oară la rând, Jean-Claude Juncker a stat în fața Parlamentului și a afirmat că starea Uniunii nu arată foarte bine. Dar a fost pentru prima dată când a declarat că **Uniunea Europeană se află într-o criză existențială**.

Subiectul neînțelegerilor dintre statele membre și Uniunea Europeană a fost clar adus în atenția noastră și ideea că niciodată nu a mai existat atât de puțin consens între statele membre și atât de puține domenii asupra cărora să se pună de acord nu a lăsat loc de interpretare. Mai mult, el a vorbit despre forța populismului și despre riscul probabil în rândul Guvernelor naționale de a fi înfrânte în următoarele alegeri având în vedere schimbările curente din zona politică. În acest context de incertitudine, Juncker a ridicat o problemă importantă legată de implicarea europenilor: **vom fi martori la destrămarea Uniunii noastre sau vom acționa înainte să fie prea târziu?**

foto: <https://www.facebook.com/JunckerEU>

În ceea ce privește problemele nerezolvate din Europa, dl. Juncker a pus accentul pe rata crescută a șomajului, inegalitatea socială, datoria publică, provocările aduse de integrarea refugiaților și chestiunile de securitate internă / externă. Cu toate acestea, el a punctat faptul că există soluții pentru aceste probleme, marcând în acest fel direcțiile strategice pentru 2017. O uniune mai eficientă ar trebui să însemne o Europă care protejează, păstrează stilul de viață european, sprijină cetățenii, se apără acasă și în străinătate și își asumă responsabilitatea. Când vine vorba de protecție, președintele Comisiei a ținut să amintească faptul că, mai presus de toate, Europa înseamnă pace și, într-o lume cu 40 de conflicte armate active, UE reprezintă un model prin cei 70 de ani de pace. În definitiv, acesta este cel mai important rezultat al Uniunii Europene de până acum.

Cu exemple specifice pentru un continent care caută să păstreze stilul european de viață, dl. Juncker a menționat valorile împărtășite de europeni, precum libertate, democrație, demnitate umană, statul de drept, respectul pentru libera circulație a lucrătorilor, lupta împotriva rasismului și a discriminării și opunerea față de pedeapsa capitală. De asemenea, a adus în discuție alte subiecte de importanță majoră precum:

- **Deschiderea în comerțul cu statele vecine și celelalte țări** (UE este cel mai mare bloc comercial din lume, având acorduri de comerț cu peste 140 de țări de pe glob);
- **Protejarea datelor personale** prin legile europene, cu referire îndeosebi la "Regulamentul general privind protecția datelor" care se aplică tuturor companiilor indiferent unde se află;
- **Protejarea cetățenilor împotriva cartelurilor și a abuzurilor marilor companii**, precum și angajamentul privind remunerația egală pentru lucrătorii ce prestează aceleași servicii în același loc;
- **Conservarea sectorului agricol** (ex. în 2015, sectorul lactatelor a fost lovit de interdicția impusă de Rusia și Comisia a reacționat mobilizând 1 miliard de euro în sprijinul producătorilor de lactate);
- **Reducerea ratei șomajului** pentru 8 milioane de cetățeni care au reușit să își găsească un loc de muncă în ultimii 3 ani (doar în Spania numărul persoanelor angajate a crescut cu 1 milion din 2013);
- **Investițiile în economia digitală** (implementarea celei de-a 5-a generații de sisteme de comunicații mobile în UE până în 2025 și propunerea echipării fiecărui oraș / sat european cu acces la internet wireless gratuit până în 2020);
- **Creșterea capacității financiare a Planului de Investiții al Comisiei Juncker și a perioadei de implementare** (fondul va furniza cel puțin 500 de miliarde de euro ca investiții până în 2020);
- **Lansarea unui plan ambițios de investiții pentru Africa și vecinătatea UE**, care va urma aceeași logică precum Planul Juncker (mobilizarea de investiții din surse publice și private, pe baza garanției oferite de UE pentru a contribui la crearea de locuri de muncă);
- **Crearea Corpului european de solidaritate**, care urmărește implicarea tinerilor din UE în activități de voluntariat pentru a răspunde situațiilor de criză (precum criza refugiaților sau a altor nevoi punctuale);
- **Măsurile luate pentru apărare** (noul Sistem european de poliție de frontieră și gardă de coastă, Sistemul european de informații privind călătoriile, Fondul European de Apărare).

Concluzionând prin a aminti că în martie 2017 vom sărbători 60 de ani de la crearea proiectului european, Jean-Claude Juncker a menționat, de asemenea, că e timpul ca toate instituțiile, guvernele și cetățenii să își asume responsabilitatea pentru construirea unei Uniuni mai puternice. La sfârșitul zilei, europeanul de rând este cel care are nevoie de Uniunea Europeană cel mai mult.

Eliza Vaș

¹ STAREA UNIUNII 2016: Către o Europă mai bună - O Europă care protejează, capacitează și apără, Strasbourg, 14 septembrie 2016, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3043_ro.htm.

Summitul UE de la Bratislava

Sub președinția slovacă, la 16 septembrie 2016 a avut loc prima reuniune informală a 27 de lideri ai UE. Obiectivul întâlnirii de la Bratislava a fost realizarea unei diagnoze a stării UE și discutarea viitorului comun. Reuniunea a fost cordială și a ocazionat o declarație comună și dezbaterăa unei propuneri de program de lucru.

Declarația comună¹ a subliniat unitatea Uniunii Europene, care rămâne indispensabilă pentru membrii săi, hotărâți să asigure succesul UE în 27. Între provocările cărora UE trebuie să le facă față, se află nevoia de securitate a populației. UE trebuie să o garanteze, alături de pace și democrație. Acest lucru vine în completarea dezideratului ca UE să servească mai bine nevoile și dorințele populației de a trăi, studia, munci, de a se deplasa și de a avea acces liber la oportunități pe continent. Comunicarea europeană trebuie îmbunătățită. Un limbaj clar și onest trebuie să răspundă așteptărilor cetățenilor, combătând soluțiile forțelor politice extremiste sau populiste. Liderii celor 27 de state au salutat discursul despre starea Uniunii a Președintelui Comisiei Europene. În următoarele luni, ei vor oferi cetățenilor o viziune a UE căreia să-i acorde încredere și pe care să o susțină.

În conferințele de presă ocazionate de Summit, liderii instituțiilor europene și cei ai statelor membre au întărit și nuanțat declarația comună. Președintele Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker, a accentuat legătura strânsă dintre accesul la piața internă și libertatea de mișcare care va sta la baza dialogului prilejuit de Brexit: “Nu văd nicio posibilitate de compromis asupra acestui subiect.”²

Președintele Consiliului European, Donald Tusk, a subliniat că Uniunea este imperfectă, dar se bucură azi de reînnoirea încrederii: “Pot spune că există o speranță.”³

Programul de lucru dezbătut conține prioritățile cheie pentru următoarele luni, potrivit propunerii făcute de Consiliul European,

foto: <http://www.eu2016.sk/>

Președinția Consiliului și Comisie. *Foaia de parcurs. Bratislava*, cum a fost denumit documentul, evidențiază starea și obiectivele UE, obiective și măsuri cu privire la migrație și granițele externe, securitatea internă și externă, dezvoltarea economică și socială și tinerii.

Calea de urmat propusă de programul de lucru accentuează respectarea promisiunilor și implementarea deciziilor, cooperarea loială și comunicarea între statele membre și instituții. Următoarea întâlnire informală, cu Regatul Unit neinvitat, va avea loc la începutul lui 2017 în Malta. Va urma întâlnirea de la Roma, care va celebra aniversarea a 60 de ani de la semnarea Tratatelor de la Roma. Aceasta va finaliza procesul lansat la Bratislava și va stabili orientările pentru viitorul comun.

Iulian Oneașcă

¹ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/09/16-tusk-final-remarks-bratislava/>

² <http://www.politico.eu/article/bratislava-summit-live-blog-migration-brexit-terrorism/>

³ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/09/16-tusk-final-remarks-bratislava/>

publicații

Sargsyan și Chiragov — două hotărâri de importanță deosebită ale Curții Europene a Drepturilor Omului, într-un context politic dificil

La 16 iunie 2015, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat primele sale hotărâri privind Nagorno-Karabah, *Chiragov și alții împotriva Armeniei* și *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului*.¹ Capetele de cerere supuse aprecierii Curții intrau în cadrul delicat al unui conflict vechi de aproape 30 de ani, sarcina acesteia fiind și mai complicată prin prisma faptului că cererile nu au fost îndreptate împotriva ambelor state împreună, ci separat, împotriva fiecărui stat în parte. Formulate de persoane particulare, cererile reprezintă un veritabil conflict interstatat. De altfel, fiecare dintre cele două state a fost admis în procedură în calitate de terț intervenient.

După prăbușirea URSS, Regiunea Autonomă Nagorno-Karabah („RANK”) era o provincie autonomă a Republicii Sovietice Socialiste Azerbaidjan („RSS Azerbaidjan”) și populată în majoritate de armeni ce coabitau cu o minoritate azeră. În 1988, au izbucnit primele manifestații în Stepanakert, capitala regională a RANK, și Erevan, capitala armeană, pentru alipirea RANK la Armenia. În urma proclamării independenței Azerbaidjanului, Sovietul RANK a anunțat înființarea Republicii Nagorno-Karabah („RNK”), care includea RANK și raionul azer Shahumyan, și a declarat că această republică nu se mai află sub jurisdicția azeră. În cursul unui referendum

¹ Textul original poate fi găsit [aici](#) și [aici](#). Traducerea în limba română este disponibilă pe site-ul www.ier.ro.

organizat în regiune la 10 decembrie 1991, 99,9% dintre alegători au votat în favoarea secesiunii. La începutul anului 1992, conflictul a degenerat treptat într-un război. La sfârșitul anului 1993, trupele de origine armeană controlau aproape tot teritoriul fostei RANK și șapte regiuni azere învecinate, inclusiv raionul Lachin. Conflictul a provocat părăsirea domiciliului de către numeroși armeni și azeri. Un acord de încetare a focului a fost semnat la 5 mai 1994. În prezent, conflictul nu a fost încă soluționat în plan politic. Independența autoproclamată a RNK nu a fost recunoscută de niciun stat și nicio organizație internațională. Încălcările repetate ale acordului de încetare a focului din 1994 de-a lungul granițelor, au provocat multe decese, iar discursul autorităților rămâne ostil. S-au desfășurat negocieri sub egida OSCE, fără succes însă.

Reclamanții în cauza *Chiragov* sunt kurzi azeri originari din raionul Lachin. Aceștia au declarat că în 1992 și-au părăsit domiciliul și că de atunci sunt în imposibilitate de a se reîntoarce și de a intra în posesia bunurilor lor. În *Sargsyan*, reclamantul, de origine armeană, avea domiciliul în Golestan, situat în teritoriul azer, însă pe linia frontului ce separa trupele părților în conflict. Acesta s-a plâns de negarea dreptului de a se reîntoarce la domiciliul său și de a avea acces la bunurile sale sau de a primi o despăgubire pentru pierderea acestora.

În ambele cauze, Curtea a constatat încălcarea art. 8 și art. 13 din Convenție, precum și a art. 1 din Protocolul nr. 1. Ambele cauze ridică mai multe probleme – epuizarea căilor de atac interne, calitatea de victimă, dreptul la restituire și la despăgubire – însă, cu siguranță, ceea ce este de notat o reprezintă interpretarea dată de către Curte a noțiunii de „jurisdicție”. Astfel, jurisdicția fiind o condiție *sine qua non* a răspunderii unui stat în fața Curții, cele două hotărâri aduc precizări atât din punct de vedere al prezumției jurisdicției statului asupra teritoriului său (cauza *Sargsyan*), cât și din cel al exercițiului extrateritorial al acesteia (cauza *Chiragov*).

1. Jurisdicția teritorială – aplicarea Convenției asupra întregului teritoriu al statului (cauza *Sargsyan*)

Conform unei jurisprudențe constante², Curtea privează de efecte declarațiile și rezervele prin care se introduce o limitare teritorială a domeniului de aplicare a Convenției. Din această jurisprudență rezultă că jurisdicția, în sensul art. 1 din Convenție, se prezumă a fi exercitată asupra întregului teritoriu al unui stat contractant. Angajamentul luat de un astfel de stat în temeiul art. 1 include, în mod normal, două elemente: pe de o parte, obligația negativă de a se abține de la orice ingerință în exercitarea drepturilor și libertăților garantate și, pe de altă parte, obligația pozitivă de a lua măsurile adecvate pentru a asigura respectarea acestor drepturi și libertăți pe teritoriul său. Chiar și în circumstanțe excepționale, atunci când un stat se află în imposibilitatea de a-și exercita autoritatea asupra întregului său teritoriu ca urmare a ocupației militare de către forțele armate ale altui stat, acte de război sau de rebeliune sau instaurarea unui regim separatist pe teritoriul său, acesta nu încetează astfel să-și exercite jurisdicția în sensul art. 1 din Convenție.

Curtea nu se îndepărtează de la aceste principii în speță. Constatând inexistența unei mișcări secesioniste ori de ocupație străină, aceasta nu consideră că situația din speță corespunde circumstanțelor excepționale ce pot limita întinderea jurisdicției statului. Noutatea absolută a acestei hotărâri o reprezintă însă refuzul de a include printre „circumstanțe excepționale” și zonele „devenite inaccesibile din cauza circumstanțelor”. Din cauza particularităților speței – este prima oară în care Curtea trebuie să se pronunțe asupra aplicării Convenției la un „no man’s land” – guvernul pârât a pledat pentru extinderea jurisprudenței *Ilașcu* la asemenea zone. Curtea a apreciat însă că limitarea jurisdicției nu poate opera în cazul în care niciun alt stat parte nu poate fi considerat răspunzător pentru acte comise pe un teritoriu. Cu alte cuvinte, Azerbaidjanul nu poate fi considerat răspunzător de încălcarea vreunei obligații convenționale pentru simplul motiv că nu poate fi nimeni altcineva în locul său!

2. Jurisdicția extrateritorială – dependență totală sau parțială (cauza *Chiragov*)

Conform jurisprudenței constante a Curții, jurisdicția teritorială a statului, în sensul art. 1 din Convenție, este în primul rând teritorială; se presupune că este exercitată în mod normal pe teritoriul statului. Actele statelor contractante desfășurate sau care produc efecte în afara teritoriului lor nu pot fi considerate decât în circumstanțe excepționale ca exercitate în jurisdicția lor. Curtea a rezumat în mai multe cauze recente³ mai multe ipoteze în care poate fi exercitată jurisdicția extrateritorială: pe de o parte, autoritatea și controlul unui agent al statului asupra persoanelor și, pe de altă parte, exercitarea unui „control efectiv” asupra teritoriului.

Pentru a stabili dacă jurisdicția Armeniei se întinde asupra Nagorno-Karabakh și a teritoriilor învecinate, Curtea a trebuit să stabilească dacă se exercită un control efectiv asupra acestei regiuni (sau, mai exact, asupra autorităților locale). Dacă criteriile reținute pentru stabilirea controlului efectiv sunt, în mod clasic, legăturile militare, economice și politice între cele două entități, Curtea se desparte de jurisprudența sa constantă, reținând că, în speță, nu este vorba de o simplă susținere sau de „influență decisivă” a Armeniei asupra autorităților RNK, ci de o veritabilă integrare: RNK și administrația sa supraviețuiesc doar datorită sprijinului militar, politic, financiar și de alt tip acordat de Armenia.

Curtea folosește aici conceptul de „control efectiv”, însă în realitate aplică un alt criteriu – cel al dependenței totale – remarcat, față de primul concept, în jurisprudența CIJ.⁴ Astfel, Curtea definește dependența totală ca fiind un control ridicat al statului asupra persoanelor sau entităților în cauză, folosind termeni de „puternic integrate”, „dependență politică flagrantă”.

Dreptul la secesiune

Aspectul cel mai important abordat însă în cele două hotărâri îl reprezintă recunoașterea unui drept la secesiune-remediu într-un context necolonial, problemă extrem de importantă a dreptului internațional public de la începutul secolului al 21-lea. Esența

² A se vedea: *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), nr. 48787/99, pct. 331 și 333, CEDO 2004-VII; *Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), nr. 71503/01, pct. 137-143, CEDO 2004-II; *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), 23 martie 1995, pct. 75 și 93, seria A nr. 310.

³ A se vedea, cu titlu de exemplu, *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* [(MC), nr. 55721/07, CEDO 2011].

⁴ *Nicaragua împotriva Statelor Unite ale Americii și Bosnia și Herțegovina împotriva Serbiei și Muntenegrului*, citate în hotărâre, Opinia concordantă a doamnei judecător Motoc.

acestei cauze o reprezintă legalitatea în raport cu dreptul internațional a secesiunii RNK, proclamată după independența Republicii Azerbaidjan față de Uniunea Sovietică, și consecințele sale în ceea ce privește drepturile și obligațiile persoanelor care pretind că au fost strămutate din noua „republică” după secesiune, în special în ceea ce privește dreptul la respectarea bunurilor lor și a vieții de familie și obligația ca aceștia să epuizeze căile de atac interne disponibile în RNK.

Costin Leonard Fălcuță

FILA de TERMINOLOGIE:

Obiector de conștiință

Recent, în traducerea hotărârii pronunțate în cauza **Chiragov și alții împotriva Armeniei**, prezentată în articolul de mai sus de Costin Leonard Fălcuță, a apărut necesitatea clarificării sensului acestui termen în limbile sursă și a stabilirii echivalentului său în limba română. Vă invităm, pentru început, să-i consultați fișa terminologică, urmând ca în rândurile de mai jos să prezentăm cum anume s-a ajuns la forma termenului utilizată în traducerea cauzei **Chiragov și alții**.

fr. objecteur de conscience

engl. conscientious objector

rom. obiector de conștiință

Sursa: cauza CEDO Chiragov și alții împotriva Armeniei (cererea nr. 13216/05), pct. 77 și 154

Definiție: „jeune homme qui, avant son incorporation, se déclare, en raison de ses convictions religieuses ou philosophiques, opposé en toutes circonstances à l’usage personnel des armes.”

<http://www.larousse.fr>

Termenul este interesant atât din perspectivă lingvistică, cât și juridică.

În procesul de echivalare terminologică în traducere, situația ideală este aceea în care în sistemul de drept corespunzător limbii-țintă (cea în care se traduce) este identificată o instituție juridică care corespunde celei din limba-sursă. Cum se procedează însă atunci când în limba-țintă nu există un astfel de termen echivalent?

Desigur, acesta va fi creat.

În acest caz, cercetarea terminologică pe marginea sintagmelor în limbile engleză și franceză a pus în lumină existența în limba română a unei sintagme utilizate ca echivalentă, respectiv **obiector de conștiință**.

Se ridică întrebarea legitimă dacă acest termen este unul valid și dacă răspunde exigențelor specifice principiilor terminologiei pentru a fi acceptat ca atare în limbajul de specialitate.

Din perspectivă lingvistică, trebuie să răspundem la câteva întrebări: poate fi acceptată forma **obiector**, întâlnită în mai multe contexte, atât semantic (din punctul de vedere al înțelesului), cât și formal (derivarea cu sufixul **-tor**)? Care este forma optimă a termenului în limba română - **obiector de conștiință**? Sau este necesară precizarea „pe motive” (și vom vedea în cele ce urmează cum s-a ajuns la ea)?

Căutând mai întâi argumente în favoarea acceptării și a utilizării cuvântului **obiector**, care nu este înregistrat (încă) în cele mai recente dicționare normative ale limbii române¹, constatăm că acesta respectă derivarea cu sufixul **-tor**, de origine latină, pentru a crea nume de agent în limba română și intră în paradigma: *a crea - creator*, *a lucra - lucrător*, *a munci - muncitor*, *a realiza - realizator*, *a tăia - tăietor*. Din punct de vedere formal, aici se înscrie și *a obiecta - obiector*.

lată așadar cum se nasc cuvintele!

Odată acceptată legitimitatea cuvântului **obiector**, având încredințarea că în viitor va beneficia de un statut oficial, analiza își urmează cursul firesc și constatăm că termenul **obiector de conștiință** este suficient de des întâlnit în uz - nu doar în publicistică, ci și în texte de specialitate² - încât să ne întrebăm dacă nu putem prelua sintagma ca atare.

În favoarea acestei forme a termenului pledează și comparația cu celelalte limbi romanice. Termenul sintagmă **objecteur de conscience** din *textul în limba franceză* (intrat în franceză din engleză, calc după **conscientious objector**), constituie modelul pentru termenii adoptați de celelalte limbi romanice, iar româna urmează acest model. Într-adevăr, dacă extindem cercetarea

¹ *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009; *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

² Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene pronunțată în cauza C-472/13 (62013CJ0472).

terminologică, prin consultarea bazei de date terminologice IATE³, observăm că există în alte limbile romanice, de ex.: sp. **objeto de conciencia**, it. **obiettore di coscienza**, și constatăm că termenul în limba română nu este încă înregistrat.

Din perspectivă juridică, amintim că orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie, precum și dreptul de a refuza îndeplinirea anumitor acte sau activități atunci când acestea contravin credințelor religioase sau convingerilor sale, cu alte cuvinte are dreptul de a formula o obiecție pe motive de conștiință, devenind astfel un obiector. Se stabilește astfel și în plan lingvistic relația semantică *a obiecta* - *obiecție* - *obiector*.

Totuși, la data la care a fost tradusă **Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale**⁴ în limba română (1994), la articolul 4 s-a optat pentru perifrază, pentru o formă explicativă, care să facă transparent sensul, de la acel moment, al termenului: [**persoană**] **care refuză serviciul militar din motive de conștiință**. Ca o curiozitate terminologică, observăm că, deși existent în versiunea în limba franceză, termenul **objection de conscience** este evitat în traduceri în limbile engleză și română, însă este echivalat în limbile italiană și spaniolă.

Art. 4 § 3 lit. (b) din Convenție				
fr.	it.	sp.	engl.	rom.
b) tout service de caractère militaire ou, dans le cas d' <i>objecteurs de conscience</i> dans les pays où l' objection de conscience est reconnue comme légitime, à un autre service à la place du service militaire obligatoire ;	(b) il servizio militare o, nel caso degli <i>obiettore di coscienza</i> nei paesi dove l' obiezione di coscienza è considerata legittima, qualunque altro servizio sostitutivo di quello militare obbligatorio;	b) todo servicio de carácter militar o, en el caso de <i>objetores de conciencia</i> en los países en que la objeción de conciencia sea reconocida como legítima, cualquier otro servicio sustitutivo del servicio militar obligatorio;	(b) any service of a military character or, in case of <i>conscientious objectors</i> in countries where they are recognised, service exacted instead of compulsory military service;	b. orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul <i>celor care refuză serviciul militar din motive de conștiință</i> în țările în care acest lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu;

Se știe că stabilirea și standardizarea terminologiilor de specialitate reprezintă un proces dinamic și nu o stare. Am văzut că în varianta în limba română a *Convenției* nu există un echivalent pentru **objection de conscience**. Ulterior, la momentul adoptării *Cartei*⁵ (2010), prin articolul 10 alineatul (2) a fost consacrat **dreptul la obiecție pe motive de conștiință** ca drept recunoscut în conformitate cu legile interne care îi reglementează exercitarea, iar în versiunea în limba română a fost introdus termenul **obiecție pe motive de conștiință**⁶, având drept echivalenți terminologici fr. **droit à l'objection de conscience**, engl. **right to conscientious objection**, it. **diritto all'obiezione di coscienza**, sp. **derecho a la objeción de conciencia**.

Analizând și acest termen din perspectiva limbilor romanice, putem preciza că sintagma „pe motive” nu este necesară în construcția termenului, fiind mai degrabă un element de explicare. De altfel, întrucât un termen-sintagmă este în sine o entitate semantică, nu este nevoie să analizăm fiecare element al său în parte (de ce folosim prepoziția *de*, de exemplu), întocmai ca atunci când spunem *pământ de flori* (termen încetățenit prin uz) fără a pune în discuție ce înseamnă „de flori”, fără a mai adăuga „pentru plantat” sau „de semănat”, sau, și mai rău, „în care să fie plantate flori” etc.

Concluzionând, **obiector de conștiință** este un termen cu sens general, care reflectă evoluția în timp a acestei instituții juridice, fără a o limita la o situație unică - cea a persoanelor care refuză îndeplinirea serviciului militar din motive de conștiință sau religioase - și este deja utilizat și în alte situații în care persoanele pot refuza, din motive de conștiință să îndeplinească alte acte sau activități. Este vorba, de exemplu, de medicii care refuză, pentru astfel de temeiuri, să realizeze întreruperi de sarcină, de persoanele aflate în executarea unor pedepse privative de libertate, care fiind adepte ale unor culte sau religii trebuie hrănite în mod adecvat, conform propriilor credințe și convingeri⁷ sau chiar de proprietarii unei farmacii din Sevilla, amendați pentru refuzul de a comercializa produse contraceptive⁸.

De la prima atestare a termenului **conscientious objector** în 1899, trecând prin **respectarea drepturilor acestei categorii de persoane în Marea Britanie în timpul celor două războaie mondiale**, prin legiferarea din Franța (1963), în Belgia (1964) și apoi în alte state europene, și până în prezent, asistăm astfel la evoluția drepturilor persoanei și a terminologiei în acest domeniu.

Semnalăm, de asemenea, că în fiecare an la 15 mai se celebrează **Ziua internațională a obiectoarelor de conștiință**, numită și **Ziua internațională a obiecției de conștiință**.

Mariana Bara și Ana-Maria Georgescu

³ IATE (Inter-Active Terminology for Europe) este o bază de date terminologică inter-instituțională, care funcționează din 2004, având drept parteneri, printre alții, Comisia Europeană, Consiliul Uniunii Europene, Parlamentul European, Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Centrul de Traduceri pentru Organismele Uniunii Europene. <http://iate.europa.eu/>

⁴ Legea nr. 30 din 18 mai 1994 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la aceasta convenție.

⁵ *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* (2010/C 83/02), JO C 83, 30.3.2010, p. 389.

⁶ IATE: **obiecție pe motive de conștiință** (ID 140943) și **dreptul la obiecție pe motive de conștiință** (ID 159697).

⁷ <http://www.avp.ro/rapoarte-anuale/raport-2008-avocatul-poporului.pdf>, p. 76.

⁸ <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/11723511/Spanish-pharmacy-wins-right-to-refuse-to-sell-morning-after-pills.html>

Programe de Formare la Institutul European din România octombrie – decembrie 2016

Expert-specialist în parteneriat public/privat (autorizat ANC)
17 - 21 octombrie 2016, București*
850 lei**

Pentru mai multe detalii: <http://ier.ro/perioada/expertspecialist-în-parteneriat-public---privat-program-de-perfecționare-autorizat-anc.html>

Protecția datelor personale în Uniunea Europeană
31 octombrie - 1 noiembrie 2016
500 lei**

Pentru mai multe detalii: <http://www.ier.ro/perioada/protecția-datelor-personale-în-uniunea-europeană.html-1>

Expert informații pentru afaceri (autorizat ANC)
14 - 18 noiembrie 2016, București*
850 lei**

Pentru mai multe detalii: <http://ier.ro/perioada/expert-informații-pentru-afaceri-program-de-perfecționare-autorizat-anc.html>

INFORMAȚII GENERALE CU PRIVIRE LA CURSURILE DE FORMARE

* Cursurile se desfășoară la sediul IER din București, Bd. Regina Elisabeta nr.7-9, Sala de conferințe, etaj 4, sau la sediul solicitantului.

** se pot acorda reduceri în funcție de momentul înscrierii sau al plății, de numărul de participanți etc.

Important: Costul cursului se deduce din impozitul pe profit/venit conform OG 129/2000, republicată.

Pentru informații suplimentare cu privire la acest cursuri sau pentru înscriere, persoana de contact este Monica Ingeaua, șef Birou Formare, tel. 021-3142696. int. 114, e-mail: monica.ingeaua@ier.ro.

Redactor-șef: Oana Mocanu
Redactori: Mariana Bara, Mihai Sebe
Grafică & DTP: Monica Dumitrescu
Traduceri EN-RO / RO-EN: Raluca Brad, Bogdan Mureșan, Eliza Vaș

* Textele publicate în acest Newsletter exprimă opinia autorilor și nu reprezintă poziția oficială a Institutului European din România.

ISSN 2065 - 457X

Pentru a primi viitoarele numere ale Newsletterului IER, vă puteți abona accesând următorul link: www.ier.ro.

Institutul European din România
Bld. Regina Elisabeta nr. 7-9, RO - 030016, București, România
Tel: (+4021) 314 26 96/ 133 / Fax: (+4021) 314 26 66
Contact: newsletter@ier.ro
Web: www.ier.ro